

LA FÀBRICA DE GEL DE CARDEDEU

JUDITH RAURELL I SALVADOR

AGRAÏMENTS

Abans d'iniciar el meu article sobre la Fàbrica de gel artificial de Cardedeu, voldria agrair l'ajut i la memòria que han tingut i tenen Rosa Torruella, Maria i Pepita Camp, mare i filles, d'un tros de la història de les seves vides, molt lligada al seu marit i pare, Antoni Camp Guinart.

Situada a la plaça de l'Església, en un lloc estret i fresquet, davant mateix de l'església de Santa Maria, trobem *Cal Baster*, referent a l'ofici que allí es realitzava. Es confeccionaven, allí, tot tipus d'estris de pell per a cavalls i per a mules, etc., així com, més modernament, tot tipus de lones per als jardins d'algunes cases de Cardedeu. També es feien els matalassos de llana, etc...

Durant l'hivern, aquesta era la feina que es realitzava a Cal Baster, però a l'estiu aquesta anava a la baixa i es feia necessari treballar en una altra cosa per tal que entressin diners a la família.

L'any 1945, aproximadament, es posà en funcionament la *Fàbrica de gel artificial de Cardedeu*, propietat d'Antoni Camp Guinart, situada a l'antic carrer del Forn, actualment carrer Josep Vilaseca, 2.

Com he pogut comprovar a l'hora d'estudiar el funcionament d'aquesta petita fàbrica de gel artificial, es tractava d'una indústria molt moderna en els seus aparells i en les seves dimensions. Com podem veure en l'esquema núm. 1 que acompanya el text, la maquinària era realment complicada, i calia estar alerta dia i nit del seu funcionament.

Aquesta maquinària es trobava en una petita habitació -2 m x 3 m-, al costat de l'eixida, lloc on estava situat el pou d'aigua. Allí hi havia el motor i la cambra per a guardar-hi gel. A la part del sostre hi havia un ternal amb ganxos, que corrien, per tal de treure les barres de gel del seu lloc de fabricació i transportar-lo cap al lloc on s'esbandia i es venia. Primerament, el transport de les barres es feia de forma manual, però això va anar evolucionant fins a arribar a la mecanització del sistema.

Actualment, aquesta és una habitació més de la casa, en la qual s'han portat a terme algunes reformes. Una d'elles ha estat la reutilització del forat on hi havia la màquina de fer fred, per posar el dipòsit de gasoli per a la cale-

facció. I també es va haver de tancar el forat on s'esbandien les barres de gel abans de ser tallades, per un petit esfondrament d'una de les fustes que el tapaven. I la petita botiga, de l'antic carrer del Forn, ha passat a ser el garatge de la casa.

ELS ESTRIS

En parlar dels estris, s'han de tenir en compte els diferents espais on es centrava la producció i la venda. Per tal que les barres tinguessin una forma uniforme i de fàcil ús, es feien amb uns motllos de planxa galvanitzada. Aquests eren d'una sola peça, els quals un cop omplerts i gelats, s'esbandien i es desmotllaven, amb la qual cosa quedava un bloc sencer de gel. Els motllos tenien una capacitat per fer barres de 25 kgs. de pes, i la seva forma era de cub rectangular (mides: 20 cm x 20 cm x 1 m). Els estris que s'utilitzaven per tallar el gel eren diversos. En uns primers anys s'utilitzaven uns petits tallants de ferro pesant, però que el Sr. Antoni va canviar per uns petits xerracs amb maneta, fets per ell mateix, que li permetien tallar-lo millor. Fins que, finalment, aquests

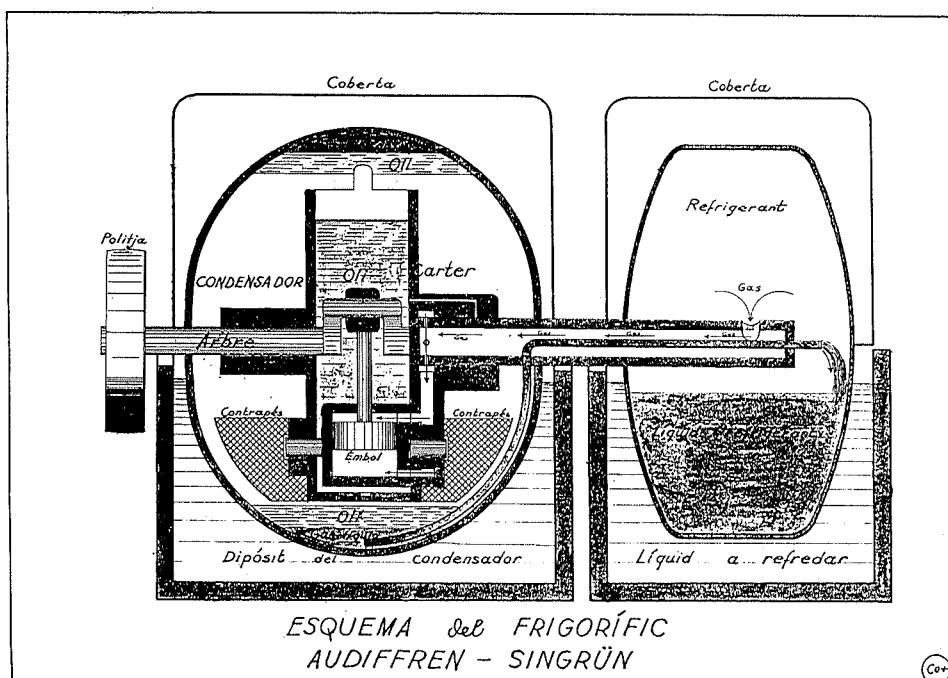

Fig. 1. Màquina de refredar.

van ser aparcats i es va utilitzar una serra elèctrica. Cal dir que la fàbrica de gel artificial de Cardedeu, fou la primera en utilitzar, per tallar el gel, la serra elèctrica (com la de les serralleries de fusta).

COM ES COL·LOCAVEN ELS MOTLLOS I COM ES VENIEN

Els motllos, una vegada plens d'aigua, els col·locaven drets en un tanc d'aigua salada –amb capacitat per a 40 motllos o barres de gel, o sigui, 10 tires de grups de 4 (dibuix núm. 2)–, «però sempre se n'hi feien cabre dos o tres més», com ens diuen mare i filles. Un cop ja estaven gelats, més o menys després de 24 hores, d'allí s'extreien amb un ganxo i, amb el ternal elèctric, es portaven cap al lloc d'esbandir. S'esbandien en un petit espai amb la forma dels motllos, utilitzant l'aigua tèbia que desprenia la màquina. Seguidament, es desmotllaven i es col·locaven en un mostrador, que elles anomenen «llit», per tal que s'escorrés tota l'aigua i poder-les tallar.

El temps que havia d'estar el motllo en fred, per tal que després fos gel, era de 24 hores. Si no es feia així, el gel sortia amb moltes impureses i es desfeia molt ràpidament. Tal com ens diuen, «no es solidificava tota l'aigua i es trencava tot el gel».

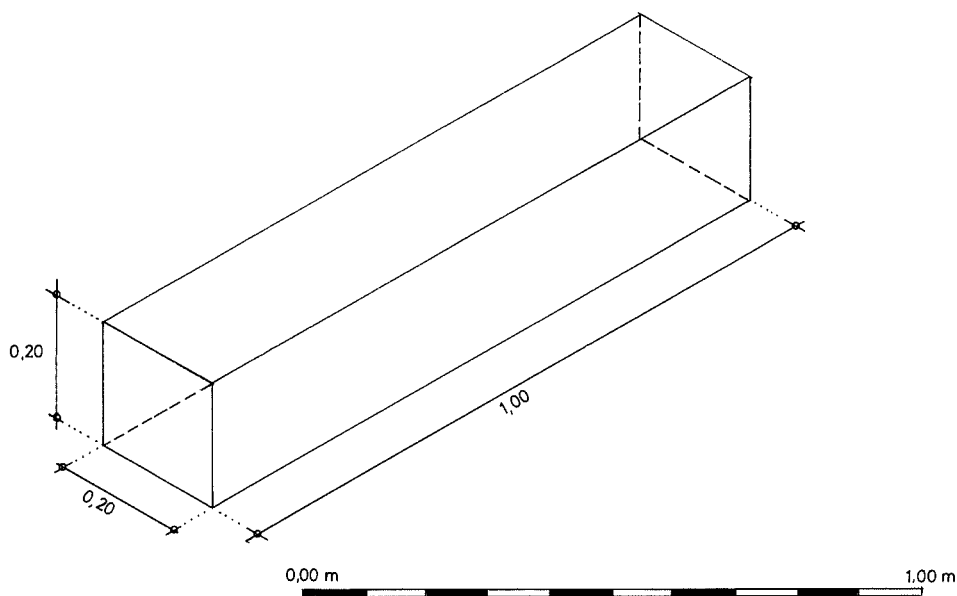

Fig. 2. Motllo per fer barres de gel

Abans de treure'l, s'havia de pensar quan se'n faria servir, ja que no es podia treure tot d'una vegada. El diumenge, que era el dia en què gairebé tothom anava a comprar gel, se'n treien primer 4 barres. Abans de treure'n més, calia omplir els motillos i tornar-los a guardar al seu lloc, i així successivament.

L'aigua que s'utilitzava per fer el gel, era la del poble. Però, quan els de la Junta d'Aigües del poble van percebre la quantitat que se'n gastava, van obligar la família Camp a fer servir la del pou de la casa, amb un avantatge, i és que sortia molt freda i el motor no havia de fer tant esforç per refredar-la. Com que el lloc on es venia el gel sempre estava molt mullat i humit, i per tal de reaprofitar l'aigua del desgel –ja que sinó anava tota a la claveguera–, el Sr. Antoni va idear un sistema de reaprofitament. Al mateix local on es venia el gel, hi havia un pou que s'assecava durant l'estiu, i el que van fer va ser, mitjançant un sistema d'aigüeres, recollir-hi l'aigua que per filtracions anava a parar al pou gran

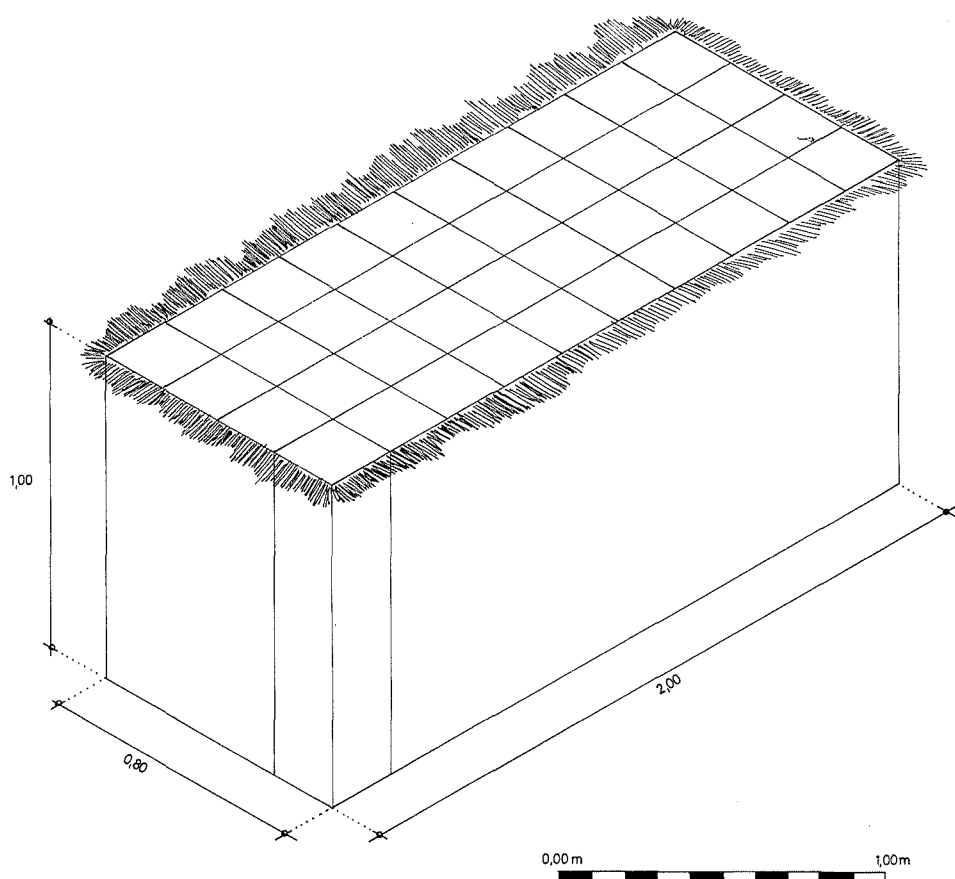

Fig. 3. Dipòsit per a les barres

—que sempre mantenia el mateix nivell, uns 5 metres d'alçada—. Aquest fet era molt curiós, ja que no existia cap comunicació entre els pous, i, a més, un estava més elevat —el gran—, i el pou on es recollia l'aigua del desgel estava més baix.

VENDA

Normalment, el gel es venia directament a la fàbrica, però també es portava a terme la venda a domicili. La venda a la fàbrica es realitzava durant el matí, aprofitant que la calor no era encara molt forta, així el gel no es fonia tan ràpid. La venda a domicili es feia amb l'ajut d'un carretó amb capacitat per a 7 barres. Normalment aquest repartiment es feia a botigues, com una de queviures, «la millor de Cardedeu en aquells moments», que es trobava situada a l'actual avinguda del Rei en Jaume. També es portava gel a les peixateries, els cafès, la taverna, etc., i com no!, a algunes cases particulars, on «s'havia d'entrar per la porta del servei».

PREU DE LA VENDA DEL GEL

A l'inici hi havia diverses tarifes de preus. Comprant directament a la fàbrica, per a aquells que hi anaven, la barra sencera valia 5 pessetes, i la mitja barra 3 pessetes. Es donava el cas que hi havia gent que comprava les barres a mitges i després se les repartien, perquè així els sortia a 2,5 pessetes per cap. Quan es feia la venda a domicili era diferent. Es pagaven les barres a 7 pessetes, i a 4 pessetes la mitja barra.

Però també existia una tercera modalitat de venda, que era la venda al detall. Aquesta era, sobretot, la que s'utilitzava més entre la gent. Què volia dir això? Que la gent anava a comprar «un tall de gel», o 1 pesseta o 2 pessetes, segons les necessitats. Normalment, durant l'estiu i en el punt màxim de la calor, s'anava a comprar gel 2 volts a la setmana. S'hi anava dimarts o dimecres, i dissabte o diumenge. I en els moments de menys calor, solament el diumenge.

El preu del gel va anar pujant fins a arribar a valer 20 pessetes la barra.

CLIMATOLOGIA

Aquesta petita fàbrica de gel, en alguns períodes de l'estiu havia d'anar a comprar el gel a la fàbrica de gel de Granollers, ja que la demanda era més forta que el que es podia fabricar. El factor clima era important, i anava lligat al factor guanys. Què vull dir? Doncs que, en dies de molta calor, se'n gastava moltíssim

i n'havien de demanar a fora. Però el factor pluges era també decisiu. Per la Mare de Déu d'Agost, període en què se celebra la Festa Major, és normal que plogui i faci més fred. El gel que s'havia demanat a fora, era el primer que havien de vendre, i això no deixava sortir el propi. Aquest fet representava menys guanys per a ells. També les pèrdues que es produïen, ja que el gel es mullava en el trajecte de Granollers a Cardedeu, i se'n desfeia. Això significava menys guanys, fet que es va produir, sobretot, en els períodes de 1955 i 1965. El que m'han remarcat, és que cap al final, i amb la massificació de les neveres i els congeladors elèctrics a les cases, la producció era la justa, fins i tot es va haver d'anar reduint.

L'any 1970, aquesta petita fabriqueta de gel artificial va deixar d'existir com una realitat. Amb ella van desaparèixer hores de passar angúnies, d'estar desvetllats, d'anar mullats i de fer temps de poder-se endur el gel cap a casa i beure fred. Penso que els oficis com aquest, no s'haurien de perdre mai. Així com d'altres, com el de baster, que van desapareixent de la nostra memòria i del nostre record. I que gràcies a la senyora Rosa i les seves filles Maria i Pepita, que ho van viure i ho recorden, ho coneixem nosaltres i intentarem no oblidar-ho.